Emlékezés Surányi-Unger Tivadarra (1898–1973),
a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára
Remembering Tivadar Surányi-Unger (1898–1973),
Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Surányi-Unger Tivadar a 20. századi magyar közgazdaságtan és gazdaságfilozófia nemzetközileg is elismert képviselője volt. Tudományos munkásságának középpontjában az elméleti közgazdaságtan, a gazdaságtörténet, a konjunktúraelmélet és a gazdaságpolitika kérdései álltak. Kutatásaiban különös figyelmet fordított a közgazdaságtan filozófiai alapjaira, a gazdasági rendszerek összehasonlítására, valamint a statisztikai módszerek közgazdasági alkalmazására. A szegedi Ferenc József Tudományegyetem Statisztikai Tanszékének vezetőjeként (1929–1940) jelentős szerepet vállalt a két világháború közötti magyar felsőoktatásban. Tudományos pályája később nemzetközi keretek között folytatódott: a második világháborút követően az Egyesült Államokban, majd Németországban tevékenykedett. Életműve a magyar közgazdasági gondolkodás történetének fontos fejezetét alkotja, amelyben az elméleti igényesség, a történeti szemlélet és a gyakorlati gazdaságpolitikai érdeklődés szorosan összekapcsolódott.

Surányi-Unger Tivadar 1898. február 4-én született Budapesten. Középiskolai tanulmányait a fővárosi evangélikus főgimnáziumban végezte, majd a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, valamint a grazi és a bécsi egyetemen folytatta felsőfokú tanulmányait. Grazban 1919-ben jog- és államtudományi doktori fokozatot szerzett, Budapesten pedig 1920-ban bölcsésztudományi, 1921-ben közgazdaság-tudományi doktori címet kapott. Kevéssel később, 1924-ben bírói és ügyvédi vizsgát tett. Sokoldalú képzettsége már pályafutásának kezdetén megalapozta a közgazdaságtan, a filozófia és a jogtudomány határterületeire is kiterjedő érdeklődését.

Oktatói pályája 1925-ben indult a budapesti József Nádor Műegyetemen, ahol magántanári kinevezést nyert. Ezt követően a miskolci jogakadémián tanított, majd 1929-ben a szegedi Ferenc József Tudományegyetem Statisztikai Tanszékének vezetője lett. A tanszékvezetői székben előbb Laky Dezsőt (1921–1926), majd Kováts Ferencet (1926–1929) követte. Egyetemi tanári kinevezései 1929-ben és 1933-ban következtek, előbb nyilvános rendkívüli, majd nyilvános rendes tanárként. Oktatási feladatai elsősorban a közgazdaságtanra és a statisztikára terjedtek ki. Tanszékvezetői megbízatása 1939-ig tartott, később Schneller Károly vette át a tanszék irányítását.

Szegedi évei alatt Surányi-Unger Tivadar az egyetemi közéletben is jelentős szerepet vállalt. Az 1936/1937. tanévben az Állam- és Jogtudományi Kar dékánja, a következő tanévben pedig az egyetem prodékánja volt. 1940. október 19-én távozott hivatalosan a szegedi egyetemről, és a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen folytatta pályafutását, ahol a Közgazdaságtan és Pénzügytan Tanszéket vezette.

Tudományos munkásságának elismeréseként 1935-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. Tagajánlói között Heller Farkas rendes tag, továbbá Kovács Alajos, Moór Gyula, Laky Dezső, valamint Navratil Ákos levelező tagok szerepeltek. A tudós munkásságát széles körű szakirodalmi tájékozottsága, nemzetközi érdeklődése és a közgazdasági elméletek történeti-filozófiai összefüggéseinek vizsgálata emelte ki kortársai közül. Az 1948 utáni tudománypolitikai fordulat következtében akadémiai tagságától megfosztották; tagságának helyreállítására csak jóval halála után, 1991-ben került sor.

A két világháború között Surányi-Unger a tudományos kutatás mellett gazdaságpolitikai feladatokat is ellátott. Részt vett jogszabályok előkészítésében, árkormánybiztosi megbízatást kapott, továbbá Teleki Pál miniszterelnöksége idején a Miniszterelnökség mellett működő Gazdaságtanulmányi Osztály vezetőjeként és a Magyar Gazdaságtájékoztató Bizottság ügyvezető alelnökeként tevékenykedett.

E tapasztalatok megerősítették abban a meggyőződésében, hogy a gazdasági-társadalmi problémák megoldásában a tudatos, célirányos állami gazdaságpolitikának meghatározó szerepe van.

Nemzetközi elismertségét vendégprofesszori meghívásai is jelzik. A Los Angeles-i University of Southern California 1935-ben, 1937-ben és 1939-ben hívta meg oktatónak. Emellett külföldi tanulmányutakon vett részt, amelyek során az Egyesült Államok, Japán, a Szovjetunió és Ausztrália gazdasági viszonyait is tanulmányozta. Útjai hozzájárultak ahhoz, hogy kutatásaiban a nemzetgazdaságok összehasonlítása és a különböző gazdasági rendszerek elemzése egyre hangsúlyosabbá váljon.

A második világháború végén, 1945-ben családjával elhagyta Magyarországot. Ausztriai tartózkodását követően az Egyesült Államokba emigrált, ahol 1946-tól a Syracuse Egyetemen tanított. A pécsi egyetem állományában 1948-ig maradt, majd a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1948. február 20-án felmentette állásából. Amerikai pályafutása során továbbra is aktív tudományos tevékenységet folytatott, és több európai egyetemmel is kapcsolatban állt.

A jeles kutató 1950-ben ismét vendégprofesszorként oktatott a Los Angeles-i egyetemen, majd Kielben, Berlinben és Münchenben is megfordult. Később, 1958-tól oktatói munkáját a Syracuse-i és a göttingeni egyetem között osztotta meg. Az Egyesült Államokban 1964-ben vonult nyugdíjba, Göttingenben azonban 1966-ig folytatta tevékenységét. A német egyetemen tanszékvezetői és dékáni feladatokat is ellátott. Tudományos kapcsolatai Svájcra és más európai országokra, továbbá Ázsiára is kiterjedtek. Pályafutásának utolsó szakaszában elsősorban az összehasonlító közgazdaságtan és a gazdasági rendszerek vizsgálata foglalkoztatta.

Surányi-Unger Tivadar 1973. november 1-jén hunyt el New Yorkban. Tudományos tevékenységének nemzetközi jellege, széles körű publikációs munkássága és több ország felsőoktatási intézményeiben betöltött szerepe a magyar közgazdaságtudomány egyik jelentős külföldre került képviselőjévé tette.

Surányi-Unger Tivadar tudományos munkásságáról a következők mondhatók el. Tudományos érdeklődésének középpontjában az elméleti közgazdaságtan, a gazdaságtörténet, a gazdaságfilozófia és a konjunktúraelmélet állt. Kutatásaiban a különböző tudományterületek összekapcsolására törekedett, és a gazdasági jelenségeket nem kizárólag statisztikai vagy elméleti szempontból vizsgálta, hanem azok történeti és filozófiai hátterét is igyekezett feltárni. Horváth Róbert (1916–1993) statisztikus értékelése szerint elsősorban közgazdászként határozta meg önmagát, a statisztikát pedig elméleti és gyakorlati gazdasági kérdéseinek vizsgálatában alkalmazta.

Korai jelentős műve az 1921-ben megjelent *A gazdasági válságok történetének vázlata 1920-ig* című könyv volt. A szerző a gazdasági válságok fogalmának tisztázását követően történeti áttekintést adott a különböző korszakok gazdasági megrázkódtatásairól. Az ókori és középkori példák mellett részletesebben foglalkozott a kora újkor és a 19. század válságaival, különös tekintettel Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, az Egyesült Államok és Magyarország gazdasági folyamataira. A munka jelentőségét a történeti példák és a számszerű adatok összekapcsolása adta. Surányi-Unger a gazdasági válságokat nem elszigetelt eseményekként, hanem a gazdasági fejlődés összefüggéseiben értelmezte.

A közgazdaságtan történeti és filozófiai alapjainak vizsgálata korai német nyelvű munkáiban is meghatározó szerepet kapott. Az 1923-ban megjelent *Philosophie in der Volkswirtschaftslehre* első kötetét 1926-ban követte a második. E műveiben a közgazdasági gondolkodás fejlődéstörténetét és filozófiai előfeltevéseit elemezte. Az 1927-ben kiadott *Die Entwicklung der theoretischen Volkswirtschaftslehre im ersten Viertel des 20. Jahrhunderts* című munkájában a 20. század első negyedének közgazdasági irányzatait hasonlította össze, külön figyelmet fordítva a német és az angolszász tudományos hagyományokra.

E kutatásai később angol nyelvű feldolgozásban is megjelentek *Economics in the Twentieth Century: The History of its International Development* címmel.

A gazdaságpolitika elméleti kérdéseit *A gazdaságpolitika tudományos alapkérdései* című, 1927-es munkájában fejtette ki. Felfogásában a gazdaságpolitika nem pusztán a gazdasági folyamatok leírását jelentette, hanem normatív és gyakorlati célokat is megfogalmazó tudományterület volt. A gazdasági fejlődés befolyásolását, a társadalmi szükségletek figyelembevételét és az állami beavatkozás lehetőségeit egyaránt fontosnak tartotta. E szemlélet a későbbi gazdaságpolitikai elemzéseiben is meghatározó maradt.

Surányi-Unger a statisztika és a közgazdaságtan kapcsolatával is foglalkozott. *Statisztika és közgazdaságtan* című, 1927-es tanulmánya, valamint *A statisztikai módszer szerepe a közgazdaságtanban* című, 1928-ban megjelent munkája azt vizsgálta, miként járulhatnak hozzá a számszerű megfigyelések a gazdasági összefüggések megértéséhez. Elismerte a statisztikai módszer jelentőségét, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy az adatok értelmezéséhez elméleti felkészültségre és a történeti körülmények figyelembevételére is szükség van.

A statisztika oktatásához kapcsolódott az 1929-ben megjelent német nyelvű matematikai-statisztikai munkája, valamint az egyetemi előadások alapján összeállított *Statisztikai jegyzetek* (1931). Horváth Róbert szerint Surányi-Unger statisztikai munkássága elsősorban a közgazdasági elmélet alátámasztását szolgálta, és nem vált olyan önálló kutatási területté, mint a gazdaságfilozófia vagy az elméleti közgazdaságtan. Ennek ellenére módszertani érdeklődése a magyar statisztikai gondolkodás történetében is figyelmet érdemel.

Gazdaságfilozófiai munkásságának jelentős állomása volt az 1931-ben megjelent *Geschichte der Wirtschaftsphilosophie*. A mű a gazdasági gondolkodás filozófiai hátterét és történeti fejlődését dolgozta fel. Surányi-Unger a közgazdasági elméleteket tágabb szellemtörténeti összefüggéseikben értelmezte, és arra törekedett, hogy feltárja a gazdasági rendszerekről alkotott elképzelések mögött meghúzódó filozófiai alapelveket.

Kutatásai a világgazdaság és a nemzetközi gazdaságpolitika kérdéseire is kiterjedtek. Az egyes országokban tett tanulmányútjai lehetőséget biztosítottak számára a gazdasági fejlettség, a társadalmi problémák és az eltérő gazdaságpolitikai megoldások közvetlen megfigyelésére. E tapasztalatok hasznosultak többek között az *Amerika társadalmi problémái* című, 1929-es munkájában, továbbá a Kína és India „nemzeti gondolatával" (*Der nationale Gedanke in China und in Indien* [1930]), valamint a szovjet gazdaságpolitikával foglalkozó (*Über das theoretische Grundproblem der sowjet-russichen Wirtschaftspolitik* [1931]) német nyelvű tanulmányaiban. Az 1933-ban megjelent *Weltwirtschaftspolitik im Entstehen* című művében a közösségi szükségletek és a világgazdasági politika összefüggéseit vizsgálta. Nemzetközi érdeklődése és elméleti munkássága egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy 1935-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává válasszák.

Tudományos életművének legismertebb magyar nyelvű alkotása az 1936-ban megjelent *Magyar nemzetgazdaság és pénzügy*. A terjedelmes kötetben a közgazdaságtan általános kérdéseit a korabeli magyar gazdaság sajátosságaival kapcsolta össze. Az általános rész a szabad gazdaság és a közületi gazdaság összefüggéseit tárgyalta, míg a különös rész a magyar nemzetgazdaság, a gazdaságpolitika, a társadalompolitika és az államháztartás kérdéseire összpontosított. A szerző célja az volt, hogy a szakmai közönség és az egyetemi hallgatók mellett a közgazdasági kérdések iránt érdeklődő olvasók számára is átfogó képet nyújtson az akkori magyar gazdaság működéséről.

A könyv jelentőségét az is mutatja, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 1937-ben jutalomdíjjal ismerte el. Második kiadása 1943-ban, már két kötetben jelent meg, részben a terjedelmi igények, részben a gazdasági adatok és a magyar gazdaság helyzetének változása miatt. A mű a gazdaságpolitika általános kérdései mellett az árszabályozással, a tőkeirányítással és a gazdasági jólét feltételeivel is foglalkozott.

A magyar gazdaság elemzéséhez kapcsolódott a *Budapest szerepe Magyarország gazdasági életében* című, 1936-ban megjelent kétkötetes munkája is. A főváros gazdasági és pénzügyi helyzetét az 1925 és 1934 közötti időszakban vizsgálta. Elemzése kiterjedt a mezőgazdaságra, az iparra, a kereskedelemre, a közlekedésre, a hitelviszonyokra, a jövedelem-eloszlásra és a városi háztartásra. A statisztikai adatok rendszerezésével Budapest országos gazdasági szerepének átfogó bemutatására törekedett. E kutatása a városgazdaság vizsgálatának és a gazdaságstatisztika alkalmazásának egyaránt fontos példája.

A második világháborút követően Surányi-Unger figyelme egyre inkább az összehasonlító közgazdaságtan felé fordult. *Comparative Economic Systems* című, 1952-ben megjelent munkájában a különböző gazdasági rendszerek sajátosságait elemezte. Későbbi tanulmányaiban a nyugati piacgazdaságok és a szocialista gazdasági rendszerek közötti különbségeket vizsgálta, különös tekintettel azok elméleti, ideológiai és gazdaságpolitikai alapjaira. Élete utolsó szakaszában visszatért korábbi kutatásainak egyik meghatározó területéhez, a gazdaságfilozófiához. Ezt jelzi az 1967-ben megjelent *Wirtschaftsphilosophie des 20. Jahrhunderts* című könyve is.

Surányi-Unger Tivadar életművének egészét az elméleti közgazdaságtan, a történeti megközelítés és a gyakorlati gazdaságpolitikai érdeklődés összekapcsolása jellemezte. Munkáiban a statisztikai adatokat nem önmagukban, hanem a gazdasági folyamatok történeti és társadalmi összefüggéseiben értelmezte. Bár – ahogyan azt már említettük – elsődlegesen közgazdászként határozta meg magát, a statisztika módszertani lehetőségeinek vizsgálatával a hazai és a nemzetközi közgazdasági és statisztikai gondolkodáshoz is hozzájárult.

Surányi-Unger Tivadar a magyar gazdaságtudomány nemzetközileg ismert képviselőjeként olyan tudományos örökséget hagyott hátra, amelyben a filozófiai igényesség, a történeti tájékozottság és az empirikus vizsgálatok egyaránt fontos szerepet kaptak. Egyetemi oktatóként Szegeden és Pécsen, majd az Egyesült Államokban és Németországban végzett munkájával több tudományos közeg fejlődéséhez járult hozzá. Számos országban (Németország, India, Kína) fordult meg, mint vendégprofesszor. Életművének jelentősége abban is áll, hogy a gazdasági jelenségek megértését a múlt tapasztalatainak, a statisztikai bizonyítékoknak és az elméleti gondolkodásnak az együttes alkalmazására alapozta.

Legfontosabb művei

A gazdasági válságok történetének vázlata 1920-ig. A Szent István Társulat kiadása. Budapest, 1921.; *Philosophie der Volkswirtschaftslehre. Ein Beitrag zur Geschichte der Volkswirtschaftslehre. I–II. kötet.* Gustav Fischer. Jena, 1923–1926.; *Die Entwicklung der theoretischen Volkswirtschaftslehre im ersten Viertel des 20. Jahrhunderts.* Gustav Fischer. Jena, 1927.; *A gazdaságpolitika tudományos alapkérdései.* Grill-féle Udvari Könyvkereskedés. Budapest, 1927.; *Statisztika és közgazdaságtan.* Pallas Nyomda. Budapest, 1927.; *A statisztikai módszer szerepe a közgazdaságtanban.* In: Heller Farkas (szerk.): Közgazdasági Szemle. LII. évfolyam. 2. szám. Magyar Közgazdasági Társaság. Budapest, 1928.; *Nemzetgazdaságtan és világgazdaságtan*. In: A Miskolci Jogászélet Könyvtárának 38. száma. Miskolc, 1928.; *Amerika társadalmi problémái.* In: A Miskolci Jogászélet Könyvtárának 46. száma. Miskolc, 1929.; *Geschichte der Wirtschaftsphilosophie*. Junker & Dünnhaupt Verlag. Berlin, 1931.; *Statisztikai jegyzetek.* Összeállította: Gosztonyi Pál. Szeged, 1931.; *Gazdasági rugalmasság és változékonyság.* Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1935.; *Magyar nemzetgazdaság és pénzügy.* Gergely R. Könyvkereskedése. Budapest, 1936.; *Budapest szerepe Magyarország gazdasági életében. I–II. kötet.* Székesfőváros Statisztikai Hivatala. Budapest, 1936.; *Gazdaságfilozófia.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1943.; *Magyar nemzetgazdaság és pénzügy, I–II. kötet.*

Második kiadás. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1943.; *A pénz átmenetgazdasági problémái*. Franklin Nyomda. Budapest, 1944.; *Comparative Economic Systems*. McGraw-Hill. New York – Toronto – London, 1952.; *Amerikanische Beziehungen zur wirtschaftlichen Integration Europas*. Springer-Verlag. Wien, 1953.; *Studien zum Wirtschaftswachstum Südosteuropas.* Fischer. Stuttgart, 1964.; *Wirtschaftsphilosophie des 20. Jahrhunderts*. Gustav Fischer Verlag. Stuttgart, 1967.

Felhasznált szakirodalom

BALOGH ELEMÉR ET AL. (szerk.): *Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1995. I. kötet.* József Attila Tudományegyetem. Szeged, 1996. 65–66.

BEKKER ZSUZSA: *Elméleteink – olvasmányaink.* In: Bekker Zsuzsa (szerk.): Gazdaságelméleti olvasmányok. 1. Alapművek, alapirányzatok. Aula Kiadó. Budapest, 2000. 17.

GYÉMÁNT RICHÁRD – KATONA ZSÓFIA: *A szegedi Statisztikai és Demográfiai Tanszék jeles tudósai (1921–1996).* In: Balogh Miklós – Gyémánt Richárd – Kovacsicsné Nagy Katalin – Pukli Péter – Vavró István (szerk.): A statisztika és a közigazgatás elkötelezettje. Ünnepi kötet a 60 éves Katona Tamás tiszteletére. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar – Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2008. 97.

GYÉMÁNT RICHÁRD: *Surányi-Unger Tivadar (1898–1973).* In: Homoki-Nagy Mária (szerk.): Forum. Acta Juridica et Politica. X. évfolyam. 1. szám. Szegedi Tudományegyetem. Szeged, 2020. 653–665.

HAVASI ZOLTÁN (főszerk.): *Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1970.* József Attila Tudományegyetem. Szegedi Orvostudományi Egyetem. Hungaria. Szeged, 1971. 43–44.

HILD MÁRTA: *Surányi-Unger Tivadar és a német közgazdasági hagyomány.* In: Havran Dániel – Klement Judit – Nagy Dániel Gergely (szerk.): Eszmék – történetek – elméletek. Tanulmányok Madarász Aladár tiszteletére. MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet. Budapest, 2019. 141–142., 177.

HORVÁTH RÓBERT: *A Szegedi Tudományegyetem Statisztikai Tanszékének történetéről.* In: Tóth Károly (szerk.): Emlékkönyv dr. Cséka Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Juridica et Politica. Tomus XLI. Fasciculus 15. József Attila Tudományegyetem. Szeged, 1992. 225.

HORVÁTH RÓBERT: *Surányi-Unger Tivadar statisztikai munkássága.* In: Visi Lakatos Mária (főszerk.): Statisztikai Szemle. 71. évfolyam. 12. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1993. 1003.

KENYERES ÁGNES (szerk.): *Magyar Életrajzi Lexikon. II. kötet (L–Z).* Akadémiai Kiadó. Budapest, 1982. Elektronikus elérhetőség: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/s-778D5/suranyi-unger-tivadar-77C7E/ (Letöltés ideje: 2026. október 30.)

KOVÁCS CSABA – LENCSÉS ÁKOS – RÓZSA DÁVID: *Surányi-Unger Tivadar.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi lexikon a XVI. századtól napjainkig. KSH Könyvtár. Budapest, 2014. 641.

SIPOS BÉLA: *Közgazdász-statisztikus tudósok a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen.* In: Visi Lakatos Mária (főszerk.): Statisztikai Szemle. 75. évfolyam. 2. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1997. 181–182.

SURÁNYI-UNGER TIVADAR: *A gazdasági válságok történetének vázlata 1920-ig.* A Szent István Társulat kiadása. Budapest, 1921. 4., 9–14., 29–68., 90–124., 159–160.

SURÁNYI-UNGER TIVADAR: *Die Entwicklung der theoretischen Volkswirtschaftslehre im ersten Viertel des 20, Jahrhunderts,* Gustav Fischer. Jena, 1927. 1–2.

SURÁNYI-UNGER TIVADAR: *A statisztikai módszer szerepe a közgazdaságtanban*. In: Heller Farkas (szerk.): Közgazdasági Szemle. LII. évfolyam. 2. szám. Magyar Közgazdasági Társaság. Budapest, 1928. 97.
SURÁNYI-UNGER TIVADAR: *Magyar nemzetgazdaság és pénzügy*. *Első kiadás*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1936. 1–7.
SURÁNYI-UNGER TIVADAR: *Magyar nemzetgazdaság és pénzügy*. *I. kötet. Második kiadás*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1943. 1.
Tagajánlások 1932-ben. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1932. 24–25.
Tagajánlások 1935-ben. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1935. 36–37.

Dr. habil. Gyémánt Richárd, PhD, LLM, egyetemi docens
SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Statisztikai és Demográfiai Tanszék
gyemant.richard@szte.hu